

111
F. N. F.
E. 3. num. 6.
1704, 5
23
THEMA PHILOSOPHICUM

De

**JURE PRINCIPIS
CIRCA SACRA,**

Quod,

Adspirante Divini Numinis Aurâ,

&

Permittente Amplissimo Philosophorum Ordine

In Alma Gryphica,

Sub PRÆSIDIO

Viri Præcellentissimi ac Præclarissimi,

DN. M. AUGUST. STÆGEMANNI,

Fautoris ac Præceptoris sui debito honoris cultu
observandi,

Ad Diem Martii M DCC IV.

Sub publicum placidumque Philosophantium
Examen revocandum proponit

AUCTOR

CHRISTOPHORUS LEMMIUS,

Sundâ - Pomeranus.

GRYPHISWALDIÆ,

Typis GEORG. HENR. ADOLPHI, Acad. Reg. Typogr.

Nov:

THEMA PHILOSOPHICUM
DE
IURE PRINCIPIS
CIRCA SACRA

Quod
Adspirante Divini Nominis Auri

Præfate Amplissimo Philosophorum Ordine

In Albo Candidatus

Sub Præfate

N. M. AUGUST. STÄGEMANNI
Auctoris ac Præceptoris sui debito honore cultu

et dno. Anno M. DCC. XL.
Sub publicum placidumque Philosophantium
Examen revocandum proponit

AUCTOR
CHRISTOPHORUS LEHMANNUS

ACTUS HANNOVERÆ
Typogr. HERR. VOGELII. A. ad Reg. Typogr.

כ"ט

PROOEMIUM.

*T*yrum Phœnicie metropolim urbiumq; Reginam in
moneta, quam in Macrini honorem cudi curavit,
palmam dulcissimis fructibus abundantem,
clavam Herculis & concham purpure exhibuisse
Francis. Mediobarbus in Numism.

Imperat. Roman. p. 308. commemorat; illa

terre fertilitatem, ista religionis curam, quippe Herculem ceu
DEUM tutelarem adorabat, hac vero singulare beneficium, quo
pre ceteris gentibus fruebatur, indigitantem, (conchas enim
istas solus adversus Tyrum situs Oceanus evomebat.) Egregium
sane bene instituta Reip. exemplar! Equidem non instituti
nostri ratio est, sicut opere pretium foret, hanc Tyria felicitatis
ideam dignis elogis ornare; sed hoc Nobis tantum admirationem
mouet, quod à tam barbara gente in tanto religio Deorumq;
cultus pretio sit habitus, ut inter firma quoq; florentis Reip. fun-
damenta eam posuerit. Enimvero ea est religionis ratio, ut Reip.
corpus religatum sustentet, labascens suffulciat, cives in officio
retineat, efferatas atq; indomitas mentes coerceat, justitiam tue-
atur ac conservet; imò (ut paucis plura comprehendam) Religio
& lex oculi sunt Reip. uti Martialis ille Britannicus Owenus
eas inscribit Lib. III. Epigr. 196.

LEX & RELIGIO junxerunt fœdera; pravas

Hæc hominum mentes comprimit, illa manus.

Si verò Princeps Reip. semper salutem ac civilem subditorum felicitatem, in omni regimine procurare tenetur, quis negabit, quod eidem incumbat summam adhibere curam, ut fundamentum hocc Reip., quod est religio, bene ponatur, perq̄ bonas leges sanctum atq̄ inviolatum conservetur. Ut vero hoc paulo plenius evictum demus, tum suasu Præcellentissimi Dn. Præsidis nostri, tum sponte nostra De Jure Principis circa Sacra, Exercitii Academici loco breves imò brevissimas lineas ducere animo sedet: Et ita quidem nos gesturi sumus, ut primum & quidem potissimum, quod vere illud Principi competat, declaremus; deinde ejus definitionem ac divisionem paucissimis expediamus. Quam arduum verò sit, quod molimur, B.L., ipsemet judicabis, nostramq̄ in differendo tenuitatem ex materia gravitate excusabis. Interea rudimentis nostris, quæ placida eruditorum censura exponimus, favebis, DEUM nobiscum supplex veneraturus, ut ille hunc laborem ex alto dirigat, faustoq̄ futura cæpta nostra successu secundet!

§. I.

Prima sit nostri *de Jure Principis circa Sacra* differendi bono cum DEO primordia capientium cura, ut terminos, qui in inscriptione Dissertatiunculæ nostræ occurrunt, ab æquivocatione liberemus atq̄ ita explicemus, ut cujusvis intellectui primo intuitu reddantur obvii, nec ambiguitatem in animis legentium pariant. Etenim

Errorum genitrix est æquivocatio semper.

§. II. Itaque in frontispicio statim offendimus voculam *Juris*, quæ valde ambigua est. Nimirum fumitur vel pro *lege*, & sic dispescimus in Jus Naturale, Gentium & Civile, vel pro *complexu seu systemate legum homogenearum*, vel pro *Jurisprudencia*, vel pro *sententia à Judice pronunciata*. Hoc loco autem notat *qualitatem aliquam moralem*, quâ reè vel personis imperamus, vel res tenemus aut cujus vi aliquid nobis debetur; Habetq̄ pro Synonymo vocabulum facultatis ac potestatis; quamvis tamen

tamen paululum discriminis intercedat, quod vid. ap. *Pufend. Lib. I. de Jure Nat. & Gent. C. 1. §. 20.*

§. III. *Principis* vocabulum æque *πρόλημνον* est: Si veterum significatio attenditur, notat nihil Monarchicum vel Regium, sed in libera Rep. eminentiam & excellentiam virtutis, meritorum, dignitatis & opulentiae, ut sit Princeps quasi primus, principalis, præcipuus. Si hodierna vulgaris notatio admittitur, sumitur pro filio Regis aut Imperatoris, qui quasi Candidatus est futuri Imperii, *Tacit. Annal. L. 1. c. 3.* Tandem sumitur pro summo Imperante, quippe quam acceptionem primis Imperatoribus debemus, puta Cæsari & Augusto, qui, licet purpuram solium & sceptrum cum omnibus axiomatibus in se transtulissent nemine adversante, tamen ad amolendam invidiam & persuadendam populo libertatis imaginem, Principis uti titulo non renuebant; Et sic non tantum moderni adhuc dum Imperatores, sed omnes etiam imperantes majestatem habentes sibi vendicant. Huncq; significatum nostrum facimus: intelligimus enim eum, qui principem in sua qualicumque Rep. locum imperiij; summam tenet, sive sit Imperator ac Rex in Monarchia sive Optimates in Aristocratia sive populus in Democratia.

§. IV. Sacra spectamus vel *ut interna*, circa quæ versantur ministri Ecclesiæ, quum ad illa pertineat Administratio sacramentorum, Prædicatio verbi, Clavis ligans & solvens &c. *vel ut externa*, quæ consistunt (1) in Potestate legislativa, (2) Ecclesiastica Jurisdictione, & (3) Jure advocatiæ, de quibus infra. Et hanc Principi adjudicamus.

§. V. Vindicatis h. m. terminis ab homonymia de Synonymia parum sumus solliciti. Sive enim per Imperium Principis circa Sacra cum *Becm. Med. Polit. & Parall. Polit. C. XVII.* Sive per potestatem Magistratus Ecclesiasticam cum Theologis variis, sive per potestatem Ecclesiasticam Jurisdictionis exterioris cum Pontificiis, (cui potestatem ordinis & Jurisdictionis interioris contradistinguunt) *Vid. Meisnerus Phil. Sobr. Part. III. Sect. II. Cap. 2. Qu. 1.* sive per Jus Patronatus, & quidem Regium, (ut distinguatur ab illo communi & vulgari, quod etiam sub-

ditis & privatis competit) cum *Finckelthaus de Jure Patron. Lib. III. Cap. I.* sive per potestatem Imperantium Architectonicam quis enuntiet, perinde erit, & in cujusvis arbitrio positum.

§. VI. Hisce itaque ut solet fieri brevissimè præmissis, id nobis agendum esse putamus, ut de firmis nobis rationibus prospiciamus, quibus Principi hoc jus verè competere probemus, nec amplius cuidam de hocce dubitandi materiam relinquamus. Argumentantes igitur pro stabilienda nostræ sententiæ veritate ceu primum principium supponimus, quod Principis sit subditorum suorum opiniones dijudicare. Primam enim curam ejus esse debere, ut pacem publicam promoveat atq; conservet, nemo negat. Hanc verò dissentientes variæq; subditorum opiniones haud leviter perturbant. Namq; hæc per sermones, qui characteres animi sunt, in lucem prolata, rixæ odii & dissidiorum causæ existunt, ut quoq; verissimè: Ex verbis, quæ certè levissima res est, odia gravissima & inimicitias sæpè nasci dixerit *Plato Lib. XI. de Legg.* Hujusmodi dissensionem ex nullo alio fonte, quàm diversis opinionibus orientes licet Princeps impedire non possit, ut oriantur, quum conscientis dominari nequeat, tamen si bene Reip. consulere cupit, easdem conciliare idq; efficere potest ac debet per summum puta imperium, ne pacem publicam inturbent *Vid. Pufend. de J. N. & G. Lib. VII. Cap. IV. §. 8.* Hinc autem nobis descendere & ex hoc ipso principio Jus Principis circa Sacra deducere licebit. Religio enim debet esse verus de DEO sensus & rectus in DEUM cultus, ut *Lipsius vult Lib. I. Polit.* Qui vult DEUM recte colere, debet prius etiam recte de DEO sentire nec potest cultum quisquam aliquo modo componere, nisi ipsi constat, in quodnam objectum eundem dirigere debeat. Jam vero, licet notitia DEI naturalis hominum cordibus sit inscripta, adeoq; rectum de DEO sensum eos habere necessum sit, negari tamen non potest varias & contrarias in animis hominum de DEO sententias suboriri, (cum primis de iis, quæ ad Theognosiam revelatam spectant) hominesq; opiniones defendere valde erroneas verumq; DEI cultum planè depravantes, quibus pueri à parentibus assuefacti sunt. Quidni ergo

ergo & has diversas sententias non minimum tranquillitatem publicam perturbantes summo in Rep. Imperanti dijudicare liceret; quin imò oportet eum, quum una sit religio unusq; DEI cultus in sacris literis præscriptus, qui ex frequenti legis evolutione notissimus illi esse debet, ad Ejus normam unicè, quas fovent subditi, opiniones conciliare. Doctoresq; constituere, qui populum saluberrimis doctrinis erudiant, ad suppressendum eas, quæ ex erroneis opinionibus oriuntur dissensiones. *Vid. Pufend. loc. cit.*

§. VII. Porro pro veritate asserti nostri contententes finem Principis ultimum & primarium consideramus, qui est salus Reip. populiq; *εὐδαιμονία* i. e. vera beatitudo. Hunc enim in finem populus ejus se imperio submittit, & qui hunc finem in imperando obtinere non allaborat, non potest bene imperare, sed potius hostis Reip. dici meretur. Siquidem populi salus, quod Canonis loco, Politici efferunt, suprema lex esto. Eaque propter optimè *Plato* ille Divinus *de Rep. Lib. 1. Nemo in aliquo Principatu imperans, quatenus Princeps est, quod sibi conferat, cogitat aut præcipit, sed quod subiecto conducatur & quæ dicit quæq; facit, cuncta ad illius utilitatem decoremq; dicit & facit.* Et *Socrates* apud *Xenophontem Lib. 1. Nonne mirum tibi esse videtur, si quis viam bubulcus pauciores ac pejores facit boves, deinde non malus fateatur esse pastor. Hoc multò mirabilius est, si quis cum civitati præsit atq; pauciores & pejores faciat cives, deinde non embiscat, nec se putet malum esse civitatis gubernatorem. Quid verò magis salutem civium procurat quàm religio, quæ omnis civilis est felicitatis genitrix, & Cicerone teste Lib. de natura Deorum: Humane societatis fundamentum, Basis bene instruendæ Reip. id quod decreto suo *Sy-nesius* satis luculenter declarat in *Orat. de Regno: Εὐσέβεια δὲ πατῶ-
τον*, inquit, *ὕποβελήθω κρηπίς ἀσφαλῆς, ἐφ' ἧς ἐστὶ τὸ ἀγαθὸν
ἐμπεδὸν τῆς βασιλείας.* Quod ita vertunt Interpretes: *Pietas pri-
mum subternitur fulcrum & crepido, cui firmiter insistat hoc regni si-
mulacrum.* Hæc concordiam & pacem inter cives Reip. con-
servat, & quasi unò nexu ac vinculo eorundem animos col-
ligat, nihilq; Reip. magis interest, quàm si subditos habeat pie-
tatis amantissimos. Unde & *Aristoteles* inter ea, *τὸν ἀνευ πῶλης**

ἐν αὐτῷ ἐν πρώτῳ τοῦ περὶ τῶν θεῶν ἐπιπέλειαν ponit Lib. VII. Polit. Cap. VIII. & Plato Lib. II. de Rep. præcipuam monet curam in Rep. esse suscipiendam de religione, quam Lib. IV. de Rep. Magistratus, Propugnaculum & Lib. 2. de LL. vinculum legum & honesta disciplina appellat. Adhæc Theodosius in Epist. ad Cyrillum ait: *Cæsari est munus, ut non solum pacificè, sed pie etiam subditi vivant.* Et ita omnino: nam uno verbo pietas & religio in animis subditorum unanimi- tatem, unanimitas pacem publicam, pax publica veram εὐδαιμονίαν generat, & arctissimâ catenâ conjunctas servat. Non autem inferior rerum facies datur, quam si Resp. pietate indigeat: Etenim impietas & neglectus religionis discordiam, hæc perpetua odia & altercationes, hæc flebilem atq; internam Reip. ruinam conciliant. O beatum ergo & bene imperantem Principem, qui hæc avertit & summo ardore Religionis curam in se suscipit. Vid. Pufend. Op. sup. citati C. IX. §. 3. 4. Henr. Hennin- ges de summa Imperat. Potest. circa Sacra. Brunnem. Jus Eccles. Cap. II. Lib. 1. §. 11.

§. VIII. Pugnat pro sententia nostra etiam πολυθεώλη- των Politicorum axioma: *Ecclesia est in Republica, non Respublica in Ecclesia.* Sumunt verò hic vocem Ecclesiæ non ita generaliter, ut totum hominum, ubicunque terrarum degant, ad vitam æternam vocatorum systema connotet, qui sensus hujus vocis plerumq; in Scripturis S. obtinet. Et hæc Ecclesia vel hoc systema non habet caput aliquod visibile, sed Caput ejus invisibile est solus Θεάνθρωπος, quod Theologi satis solidè contra Papæos evincunt. Vid. systemata Theol. passim. Sic quoque in se continet varias Respp. quorum Principes ceu membra Ecclesiæ intra Ecclesiam constituti sunt. Sed accipimus in sensu strictiori, quo notat cœtum aliquorum fidelium (particularem) in loco certo (inq; certâ Rep. ac civitate) ad salutei participandam vocatorum & in communionem spiritualem interna persistentium, quæ definitio est Königii Theol. Post. Part. III. §. 1010. ita dicimus Ecclesia Suecica, Saxonica &c. imò adhuc specialius Ecclesia Gryphiswaldensis, Holmiensis, Stralefundensis. In ista acceptione firmo Axioma stat talo, quod nempe Resp. non sit in Ecclesia; Neque enim cura Reip. ad Ecclesiam pertinet, neq; eadem pro Rep. bella gerere, neq; leges figure,

neq; sudditos sub legibus coercere potest: sed hæc omnia ad Principem pertinent. Est itaque Ecclesia in vel sub Republ. Explicant hoc Politici & imprimis *Becmannus Parall. Polit. Cap. XVII.* ubi ostendit idem esse ac sub LL. Imperatorum vivere, protegi, quietam vitam sub eis & ex eorum protectione ducere &c. Eo verò ipso, quò protectionem à Rep. expectat Ecclesia, & quo illa hanc sub regimine suo tutam præstat, Ecclesiam sub Rep. esse oportebit. Etenim non potest esse relatum sine correlato, neque agens absque patiente. Si igitur ea propter in & sub Rep. est Ecclesia ac Principis tutelæ confidit, quis igitur est, qui Principibus potestatem circa Sacra, qui curam religionis, qui jus protegendi ac regendi Ecclesiam velit derogare. Perinde esset, ac si Pastoribus curâ ovium & agnellorum interdiceremus, quam nî Pastores esse desinunt, deponere nequeunt. Ideoq; etiam in Scripturis Principes dicuntur רעים *Pastores* Ef. XLIV, 28. qui prospiciunt populo de pastu & corporali sive felicitate civili & spiritali, sive æterna. אלהים *Dii terrestres*, Pl. LXXXII, 1. vicarii puta, & Legari veri DEI, quem & ipsi colere debent, & subditis præcipere, ut & ab illis debito modo colatur. אבות *Patres* 1. Sam. XII, 15. ארץ חביבי *chypei terræ* Pl. XLVII. ult. *Ecclesia* אכני *Nutriti* & מיניקות *Lactrices* Ef. XLIX, 23. Ecclesiam velut pupillam atq; infantem ab adversariorum fraudibus tuentes. *Vid. præter Becm. l. c. Henr. Hennigs Cap. II. op. cit.*

§. IX. Ultimum deniq; atq; firmissimum assertionis nostræ fundamentum ex ipsis visceribus summi Imperii atq; majestatis indole peti posse arbitramur. Ea vero est summi Imperii indoles, quæ omni imperanti, qui veram majestatem possidet (h. e. qui summum Imperium habet, & eo ipso, quo illud habet, aliud summum juxta se pati nequit) omnia quoq; majestatis jura communicat, quæ vulgò Regalia audiunt, & ab ipsa majestate non nisi ratione objectorum differunt. Hæc enim se tantum per diversos actus exerit, id quod ulterius progressuri evidens dabimus. Est autem inter jura majestatis & ipsam majestatem tam indissolubilis tamque arctissimus nexus, ut impossibile sit unum ab altero divelli, nisi regularis Reip. forma

B

cor-

corrupta reddatur, & irregulare corpus resultet, malo firmo duntaxat pacto cohærens. Nam simulac Princeps incipit esse Princeps, ac summo uti imperio jubetur, regalia simul omnia adipiscitur, quum illud absque his neq; exerceri neq; concipi queat. Esse autem hoc inter Regalia sive jura majestatis unanimi Politicorum consensu comprobatur, ad quos B. L. ablegamus. Præprimis autem probatur *Pufendorffio*, quoniam, si Princeps non posset hanc potestatem sub juribus summi imperii comprehendere, necessariò alii ea competeret. Confidat enim alicujus externo regimini ecclesia necesse est. Ex hoc vero illud colligit absurdum. Quodsi v. gr. Princeps legem præscribat eamque sub mortis naturalis pœna servandam præcipiat. Alter verò hoc ipsum dissuadeat, & quidem sub ea conditione, se DEO pœnam mortis æternæ esse duros; Uterque vero suo jure independentè & seorsim sibi competente; sequeretur, non tantum cives, etsi innocentes puniri posse, sed & in irregularem ac bicipitem statum Remp. dissolvi. Putat quoque cum Scriptura, impossibile esse duobus Dominis servire. Et jure circa religionem amissò cives supersticiosos animari ad rebellionem. *Vid. Pufend. de Jure Nat. & Gent. Lib. VII. C. IV. §. 1. 11. 12. B. Dn. Ziegl. in aureo illo tractatu de Juribus Majest. C. III. §. 21.*

§. X. Dnn. Theologi addunt hanc rationem, quod Principi sit injuncta cura utriusq; tabulæ Decalogi, id quod probant fatiè perspicuè ex Deut. XVII. 18. 19. והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני זכיהנים הלויים: והותה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את יהוה אלהיו לשמר את כל דברי התורה הזאת לעשתה *Sed erit, quum insidebit Rex solio regni sui; ut describat sibi exemplum hujus legis in libro, ex eo, qui erit in conspectu Sacerdotum Leviticorum: Erig, penes eum & leget in eo omnibus diebus vite sue; ut discat timere Jehovam DEUM suum, observare omnia verba hujus legis & statuta ista faciendo ea.* Hic expressè dicitur, quod debeat non tantum in legis libro legere, sed legem etiam servare, quæ se ad utramque tabulam extendit, quod illustrant ex Jos. I, 6, ubi Josuæ expressis verbis cura de-
man-

mandatur כל-תורה omnis legis i. e. utriusque tabulæ. Quod ipsum illud Imperatorum Germanorum decus Carolus M. accurate observans, sibi gladium vaginâ nudatum semper præferri curavit has literas representantem D. P. C. C. A. D. C. Decem Præceptorum custos Carolus à DEO coronatus. Quas literas incertus quidam Auctor egregio, quod concinnavit, Epigrammati præfixit h. m.

*Dura quidem pro Te Germania viribus almis
Per mare, per terras, varia & per climata terra,
Cum duris durè populis, & maxima bella
Confeci: Hinc proprio regnum mihi sanguine partum est.
Arma virosq; graves per vincula tetra ligatos
Ducens, ad patrios rediit sine vulnere lares.
Cæsareum nomen tribuit mihi maxima virtus.*

Quum itaque omnium præceptorum debet Princeps custos esse, Tria verò priora DEI tantum cultum injungant, quid obstat, quo minus potestatem ad observationem horum præceptorum subditos cogendi adjudicemus, quæ veræ religionis fundamentum constituunt. Eos enim felices dicit esse Augustinus Principes, si suam potestatem ad DEI cultum maxime dilatandum majestatis ejus famulam faciunt. Addunt adhuc dicta Psal. XXIV, 7. 9. Rom. XIII, 1. 1. Tim. II, 1. &c. Sed nobis extra spheram civilem egrediendum non est. Conf. Gerbar. di LL, Tom. VI. Loc. II. Cap. VI. Sect. V. Membr. 1. Brunnemanni Jus Ecclesiasticum C. II. Henniges l. cit. C. II.

§. XI. Præterea comprobant istam in sacris Principum potestatem tot Regum Principumque exempla, quorum infinitus certè est numerus. Pauca igitur tantum, ne nostri officii planè oblitri esse videamur, tam ex Rep. Judaica & Ethnica, quam Christiana seligere, instituti nostri ratio est. Ut verò ordine procedamus, eminent inter cæteros primus ille Israelitarum Dux Moses, qui populi Israelitici Ductor erat Politicus, nihilo tamen minus admodum anxius erat in observandis & tradendis legibus Ecclesiasticis. Succedebat ei strenuus ille & intrepidus heros Josua, quem sacræ nobis literæ Israelitas circumcidendos curantem, legem DEI populo promul-

mulgantem fœdusq; cum DEO renovantem sistunt. Rex ille DEO dilectus David quantum curæ circa Ecclesiam bene instituendam tribuit, in apriuo est. De Josaphato admodum collapsam religionem reparante & Ezechia cultum corruptum repurgante &c. Confer. præter Josephum in Libb. de Antiquit. Judæorum Sacra licera passim.

§. XII. Ex Gentilium Rep. ut pauca tantum adducamus, cæteris præferuntur meritò Persæ, quorum neminem ad imperii fastigium evehi potuisse referunt, nisi antea Magorum disciplinam scientiamque percepisset, eo fini, ut eò melius factorum cura à summa Majestate administraretur. *Vid. Peucerus de Divinatione p. 135. b. & 136. a.* Nec minorem quoque curam adhibuerunt Imperatores illi Ethnici, qui ante Constantini M. tempus imperii summas tenuere. Aurelianus enim (cætera omitto) tantum abest, ut is iniquus aut Christianis inimicus fuerit, ut suam potius in postrema & frequentissima contra Paulum Samosatenum Synodo Antiochiæ autoritatem interposuerit, & Samosatenum domo Episcopali cedere nolentem exire compulerit *Euseb. Lib. VII. Cap. XXX.* Pari Felici etiam modo, qui Judææ, Cumano sublato, præerat, sacra curæ erant, id quod exemplum D. Apostoli Gentiumq; Doctoris Pauli confirmat, qui causam coram illo accusatus dicere cogebatur Act. XXIV. Plura suppeditabit *H. Grotius de Sum. Imp. potest. circa Sacra.* Alia vero conditio erat imperii Imperatorum Ethnicorum in veram veræ Ecclesiæ religionem; Etenim possidebant quidem vi Majestatis summiq; imperii jus hocce circa Sacra & religionem. Verum (uti sæpe laudatus *Brunemannus in Jure Eccl. C. II. §. 26.* bene distinguit) actu tantum primò non vero secundo, quum legum sacrarum, ex quibus quæstionum decisio pendebat, fuerint imperiti; & erant decreta, quæ circa religionem Christianam ferebant nulla, non quod ab Ethnico Imperatore, sed quod ab ignaro Sacrarum literarum ex errore quasi data erant.

§. XIII. Mutatâ verò religione Ethnicâ, conversisque ad Christianismum Imperatoribus mutata etiam fuit rerum facies. Teste enim *Socrate Lib. V. Hist. Eccl. f. 259.* KQ

ἡ χριστιανίσειν ἤρξαντο οἱ βασιλεῖς, τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα ἤρξαντο ἐξ ἑαυτῶν. Ex quo Imperatores ceperunt esse Christiani, Ecclesia ab ipsis dependerunt. Tum enim jus hocce in actu secundo habere h. e. usu plenario exercere ceperunt, quum legis divinæ periti existebant. Et hic jam latissimus nobis exempla citandi campus patet; sed pauca decerpemus. Primas tenet primus Imperatorum Christianorum *Constantinus* ob magnitudinem & gloriam rerum gestarum verè Magnus dictus, qui omnibus Historiæ scriptoribus Ecclesiæ audit Pater, Patronus & custos pius, benignus, liberalis, placidus & æquus. Hic ut ipse veram de Christo confessionem amplexus est, ita & occlusis templis, Ethnicorum idolis consecratis, graviter subditos ad eandem fidem recipendam hortatus est. Tempa Christianis vel instituit, vel instauravit, vel illa ex fundamentis nova erigi iussit, & extinctis crudelissimis Christianorum hostibus publico edictò Christianis de libertate religionis cavet. Doctores publicos publicè instituit, iisque stipendia constituit, liberumque adeo ac publicum Christianis religionis exercitium concessit, quo effecit, ut omnes nationes patria simulacra & idola confringentes ad Christi fidem conversi sint testante *Theodor. Lib. I. Cap. VI. & P. Diacon. Lib. XI.* Diem Dominicum & Veneris quem vocant, in locum Sabbathi Judaici cultui divino dicavit, hunc in passionis, illum in resurrectionis Servatoris nostri memoriam. Vid. hac & plura adhuc alia ap. *Euseb. toto Libr. X. Hist. Eccl. & Libr. IV. de vita Constant. M. ut & Sozomen. Lib. I. cap. VIII.* Uno verbo DEUM verum verè coluit, quare DEUM tantis eum implevisse muneribus *Augustinus* tradit, quanta optare nullus audeat *Lib. V. cap. 25. De Civ. DEI.* Acriter vestigia ejus infecuti sunt, ut de cæteris taceamus, *Theodosius M. Justinianus & Martianus.* Iste ceu verus Ecclesiæ nutritius impio idolorum cultum abrogatò, veram contra religionem promovit, leges ferendo, dissidia in Ecclesiis sedando, concilia habendo, hæresesque damnando, quin imò & filiis in extremo mortis periculo salutem Reip. & Ecclesiæ commendavit. Id quod *Ambrosius in Orat. de ejus obitu Tom. III. Opp. f. 59.* admirando extollit præconio: *Dilexi, inquit, virum, qui cum jam corpore*

solveretur, magis de statu Ecclesiarum, quam de suis periculis agebatur. Ille pius certe & religiosissimus Imperator omnibus Christianam fidem non expectatâ Pontificis autoritate & consensu declarans, jus suum & potestatem circa Sacra egregiè defendit. Hujus non minus celebre exstat apud Historicos præconium, quippe penitus fermè hæreticorum contagium extirpare conatus est, magnumq; labe Arrianâ infectis proceribus terrorem injecit, leges tulit de ordinatione Episcoporum, privilegia presbyteris concessit &c. *Vid. Socrates, Cedrenus, Ruffinus &c.*

§. XIV. Venimus ad novam Romani Imperii periodum, ubi *Carolus M.* imò verè Maximus, veræ, uti à Concilio Moguntinensi appellatus est, Religionis Rector boni Ecclesiam curantis Principis ideam suo ipsius exemplo exprimit. O quantum decus & præsidium gregis Christianæ! Tantum sc. ut quicquid in eo offendimus, nil nisi anxiam de florente Ecclesiæ statu sollicitudinem arguat. Sive enim tot Academias sub illo florentissimas illarumque protectionem & conservationem, sive habita concilia, sive populi sub eò conversi multitudinem, sive tot ministrorum Ecclesiæ ac Episcoporum constitutionem sive tot laudabiliter institutas leges atque ordinationes circa disciplinam Ecclesiasticam, uti concentus in Ecclesiâ &c. spectemus; quilibet sicuti ex ungue leonem & fimbriâ vestem novisse datum est, non tantum de optimi hujus Imperatoris, sed & cæterorum Imperatorum parem majestatem tenentium pari in Sacris potestate maturum judicium ferre poterit. Tempus ne deficeret, si cæterorum Imperatorum & quidem exquisitissima tantum adderem exempla, quum ex adductis de summo Imperatorum circa Sacra Imperio satis constare possit. Plura desideranti infinita de Ecclesiastica historia patent congesta volumina, quæ consulat. Hoc merito ceu notandum addimus, quod *Goldastus in Pref. Constit. Imp. ad Imp. Maribiam* observavit, Imperatores titulis suis honorem Pontificis maximi inseruisse indicantes, sibi esse datam à DEO supremo Imperatore potestatem atque jus in omne hominum sub Imperio suo degentium genus sive sacrum illud sit sive profanum.

§. XV.

§. XV. Atque sic ex Imperio Germanico-Romano fugitivo gradu in auias Regum quorundam exspatiamur. In Angliâ, in quam primo cursum dirigimus, vah! quam clarum hujus potestatis documentum tradit Henricus VIII. Annus agebatur post Christum incarnatum 1535tus, quum hic, licet Pontifici Romano in omnibus morem gereret & contra B. Lutherum librum scriberet, tamen post repudiatam uxorem Catharinam à Pontifice Clemente excommunicatus regno deponeretur. Tum ille adversus Pontificem decretum fecit, quo se per Angliam Ecclesiæ Caput proximum à Christo pronuntiavit & capitis pœnam constituit, si quis Episcopo Romano summam adscriberet potestatem, Præfæctis etiam Clementis, qui Denarium S. Petri colligere solebant Angliâ ejectis sibi denarium retinuit. Hispania sistit nobis Philippum II. devotissimum quidem Pontificis filium haut tamen æque fidum, ubi de præjudicio ejus agebatur; quapropter & per Oratorem suum Sixto V. denuntiari curavit, se eum non agniturum ceu Pontificem, nisi causæ Henr. IV. Galliarum Regis favere desineret. Quanta in Galliâ de hâc re dissidia sint, quum ad hunc usque diem Concilii Tridentini promulgatio contra Ecclesiæ Gallicæ libertatem non potuerit obtineri & pueris notum est. Præterea & Rex ipse Beneficia Ecclesiastica confert, à Prælatiis homagium exigit, ipseque si quid circa Ecclesiam reformandum venit absque ullâ Rom. Pontificis autoritate & consensu convocat. Nec in Galliâ quicquam prius Pontificis censura, quam à Rege sit confirmata valet, id quod hodierni Regis Sanctione Ao. 1665. repetitum est. Porro etiam nulla alia cruenti belli inter Papam Paulum V. ac Venetorum Remp. gesti fuit causa, quam quod Dux & Senatus judicium sibi in aliquot Monachos & personas Ecclesiasticas omnibus sceleribus & facinoribus infames sumserit. *Vid. Kortholt. Hist. Eccl. p. 351. Brunnem. l. c. Cap. II. §. 27. Henr. Henniges, diss. tract. Cap. II. §. 10. Becm. Medit. Polit. Cap. XVII. §. 6.* Quæ & alia exempla satis evincunt, quam verè Principes hanc potestatem Pontifici Rom. ereptam sibi adscribant.

§. XVI.

§. XVI. Tandem adire juvat Sveciam nostram, in qua haut ita pridem Divus clementissimi nostri Regis gloriose & piæ memoriæ Prens Carolus XI. Anno nempe 1694. d. 6. Octobr. pientissimum juxta ac sapientissimum de coercendâ intra regnorum atque provinciârum sibi parentium fines Novatorum arrogatâ licentiâ Decretum Holmiæ publicavit. Testatur in eò gloriofissimus Princeps nihil se cura conservandæ Lutheranæ Religionis habere prius, nihil quoque antiquius, ac proinde omnibus subditis, Ecclesiæ ministris Doctoribusq; Academicæ Juventuti sacram de DEO doctrinam tradentibus ferio omne hæreticæ ac fanaticæ novitatis studium, phrasium item heterodoxarum, suspectarum, periculosarum ac scandalosarum usurpatione interdicit; sed sacris potius literis librisq; publicâ Ecclesiæ autoritate evulgatis & receptis symbolicis strictè ac unicè inhærere jubet. *Vid. B. Dn. Carpzovii. Theologi apud Lipsenses ut meritissimi ita desideratissimi Dissert. de Jure decidendi controvers. Theologicas.*

§. XVII. Patebit igitur ex dictis, quam verè jus & potestas circa Sacra Principi competat, & quo jure omnino eam tueri possit ac vindicare. Interim tamen non erubescunt Pontificiorum aliorumque cohortes hanc thesin nostram non minimum labefactare atq; impugnare, quorum Duces & Antesignani præcipui sunt *Bellarminus, Baronius, Becanus, Nicolaus Sanderus, Thom. Bozius, Cosmas Magalianus &c.* His assentiuntur Calvinianorum plurimi, qui in disputatione cum *Nicolao Vedelio* id unum egerunt, ut Magistratui Politico omnem circa Sacra potestatem eriperent. Quod libris integris Vedelio oppositis *Jacobus Revius, Jac. Triglandius, Guilielmus Apollonius nec non Voëtius Part. 1. Polit. Ecclesiast. Lib. 1. tr. II.* fecerunt. *Vid. Carpz. laud. Dissert. Sect. II. Theol. VIII. §. 2.* Ut verò nostri asserti veritas paulò plenius elucescat, ea quæ nobis pro stabilienda erronea sententia objiciunt, paucissimis pro virili sumus soluturi.

§. XVIII. Prima autem eorum cura est, qua venerunt, ne per hanc potestatem *κατωγορησία* introducatur. Equidem haud imus inficias, quod *κατωγορησία* i. e. quando Cæsar officia Romani Pontificis sibi arrogat, non minus increpan-

panda veniat ac παποικιασαγια, quando nempe civili Imperio Papa uti Princeps præest. Quod vero per potestatem hanc Ecclesiasticam eandem sibi vindicet Princeps, quam Papa, in totum negamus. Nam (1) Papatus non simpliciter consistebat in directorio Sacrorum, sed in universali etiam quodam regimine, id quod historia de controversiis inter Pontifices & Rom. Imperatores agitatis facillimè probant. Quantam enim Imperatoribus ex eo tempore, quo Episcopi Romani non nihil inolescere & super Ecclesias alias Episcopatu Romano non subiectas inspectionem sibi sumere cœperunt, vim intulerint, in aprico est. Siquidem (ut à secundo seculo incipiam) tanta tamque nefanda fuit Victoris XV. potestas, ut circa Annum Christi 191. occasione controversiæ de celebratione Paschatis omnes Ecclesias Græcas damnarit *Euseb. Lib. V. C. 24.* Hujus vestigia seculo sequente pressit Stephanus I., qui Heleno & Firmiliano omnibusque in Cilicia, Cappadocia, Galatia degentibus nec non universis eorum conterminis omnis generis afflictiones eo, quod hæreticos rebaptizarent, minatus est. Et quis omnia exempla una serie valebit enumerare. Hoc tantum addimus, quod Seculo XI. & XII. non tantum in spiritualibus, sed etiam secularibus Pontifices vim ac fraudem usurpaverint, & super Imperatores Regesq; terræ semet evexerint; Cujus tyrannidis initium à Pontifice Gregorio VII. a. Hildebrando dicto factum est. Nimirum is Henrico IV. Imperatore excommunicato subditos Imperii à Juramento odedientiæ absolvit, cujus filium & in Imperio successorem Henricum V. Paschalis II. in turbanda Germania nulli Pontificum secundus non certè minoribus ærumnis infestavit. *Vid. Kortbolt Hist. Eccl. Seculo XI. & XII. Compend. Gotthardus L. II. C. IV. S. IV. B. Dn. Lassenii sub B. Dn. Tabberto, D. & P. P. nec non Superintend. Generali Pomeraniae habit. Dissert. Inaug. de Palladiis Romane Ecclesie destructis. B. Strauchii Colleg. MStum Hist. Eccl.* An vero moderna Imperatorum potestas directiva cum hoc nefando regimine congruat, B. L. ipsemet judicabit. (2) Negamus exinde, quia Papatus conscientiam vim inferre, & cultum Divinum, cui libet obtrudere

dere conatur. Unde flammâ etiam Romanæ aulae præfides, igne, rotâ supplicisq; aliis in homines sævierunt; pro- ut dira fata Hieronymi Pragensis & Joh. Hussi tristi sangvine comprobantur. Cuiam vero Principum tale hodie dominium conceditur?

§. XIX. Cæterum obijciunt: hic fieri confusionem muneris Ecclesiastici ac politici. Sed Resp. Negando. Perpendamus enim in quo consistant Magistratus Politici, & ministri Ecclesiæ officia. Munus Ecclesiasticum consistit in prædicatione Evangelii, administratione Sacramentorum, &c. Munus politicum vero in dirigendo & præcipiendo imò & coercendo contravenientes tam verbi ministros quam auditores. Quænam verò hic est confusio, dummodò quodcunque agit, quod suum est. Perinde est ac si quis officia Medici & Principis vellet confundere, eapropter, quia Principis est, Medicum malè ægrotum sanantem mediaque sanandi negligentem coercere. Admodum enim distincta sunt Medicum agere & Medicum male sanantem punire. Ita & Princeps non sibi arrogat munus Ecclesiasticum, qui præcipit prædicationem verbi, & Sacramentorum administrationem, ceu media, quibus subditorum morbi spirituales sanantur, & corrigit sui officii immemores; sed agit tantummodò politicè, vel potius Architectonicè, non verò Ecclesiasticè, sic enim ipse ceu minister Ecclesiæ Sacra administraret, quod ipsi non conceditur, sed confusionem utriusque muneris pareret. Distinguunt hinc inter potestatem externam & internam. Hanc, quæ functio est Ecclesiastica, cui imperatur, Ministerio Ecclesiastico intra Ecclesiam Sacra, eaque quæ ad internum DEI cultum faciunt, internamque hominum salutem respiciunt, administranti; Illam Principi adjudicant. Est enim tantum imperium circa Sacra, quò extrinsecus princeps imperat. Hujusq; distinctionis originem Constantino M. ascribunt, qui ad Episcopos in convivio exceptos: *Vos quidem, inquit, in iis, quæ intra Ecclesiam sunt, Episcopi estis. Ego vero in iis, quæ extra geruntur, Episcopus à DEO sum constitutus.* Quo ipso nobis occasio nascitur novum ac πολυθεύλητον Romano Catho-
lico-

licorum argumentum refellendi. Enimverò asserunt Principem esse intra Ecclesiam, non extra vel supra eam, ideoque non posse Ecclesiæ imperare. Scilicet respond. distinguendo inter acceptionem vocis Ecclesiæ latiore vel generaliore, quâ totam Ecclesiam Catholicam notat (§. 8.) & specia- liorem, quâ cœtum notat in certa aliqua Rep. congregatum de priori concedimus, de posteriori negamus. Instant: quod & isto sensu non possit extra Ecclesiam esse, siquidem ipse sit membrum Ecclesiæ, quod regi oporteat. At vero considera- mus Principem vel ceu Christianum & personam singularem abstractam planè ab omni regimine. Sic utique membrum est Ecclesiæ, & à ministro verbi regatur, necesse habet; vel ceu personam publicam & moralem, si ita intuemur, su- pra Ecclesiam est eamque dirigit ac tuetur, æquè ac si mili- tiæ nomen dat: Tum eò respectu, quo miles est, intra exerci- tum & ordinem equestrem est constitutus, quo Princeps verò extra vel supra eum, dum totus ab eo exercitus dependet. *Vid. Henniges C. II. §. 17. 19. 21.*

§. XX. Alii pro derogando Principibus hoc jure con- tendentes speciosiori hocce sententiam suam stabiliunt argu- mento, Ecclesiam nempe visibili capite regi non posse, nec aliud habere caput, quam solum Servatorem CHRISTUM. Verum hæc inter se non pugnant. Nihil enim decedit Au- thoritati capitis summi Christi, quum unum idemq; caput re- linquatur. Nec eò modo Principi, quo Christo tribuitur. Tribuitur Christo videl. (1) Ratione conditionis five præstantiæ & eminentiæ, (2) Ratione communicationis, quâ dat cor- pori suo mystico vitam, sensum ac motum, (3) Ratione regi- minis & gubernationis, quia ipsi soli competit potestas Mo- narchica, (4) Ratione conjunctionis, quia nexu indivulso co- hæret suis membris. (5) Ratione defensionis, quia prospicit incolumitati & saluti sui corporis. *Vid. B. Gerb. in Loc. de Eccle- sia. n. 17.* Hoc modo soli Christo competit. At quando at- tribuimus hoc nomen Principibus, alia appellationis ratio est. Siquidem iis imponimus illud, tum ratione superioritatis ter- renæ, quia in ista Rep. & in Ecclesia, quæ est in Rep. superior-

rem non agnoscimus; Isthæc vero superioritas Christo capiti summo atque universali totam Catholicam Ecclesiam modo omnipotente regenti subordinata est: Tum ratione externæ protectionis, quia tot sunt Ecclesiæ cœtus particulares externum aliquod regimen atque præsidium requirentes, ut ab exterorum hostium invasionibus ac persecutionibus eò tutiores esse queant. Nulla autem datur in istis contrarietas aut repugnantia, quia caput hocce terrenum illi summo cœlesti capiti est subordinatum. Adeoque non minus isthæc inter se pugnant, quam dum omnes æquè universale DEI imperium agnoscimus, quæ creaturæ ejus; Nihilò tamen minus distincta in his terris ferimus imperia; uti vult *Becm. Medit. Polit. Cap. XVII. §. 3.*

§. XXI. Certi itaque esse possumus, quod jus atque imperium circa Sacra Principi verè conveniat. Est autem (ne leges disputantium definitionem omittendo transiliamus) hoc Jus Regale sive Jus Majestatis Principi majestatem habenti competens, liberè de sacris, & quæ his accidunt, in Ecclesiæ salutem disponendi.

§. XXII. Attendimus in hac descriptione animum præcipuè (1) Ad genus, (2) Subjectum, (3) Modum Exercendi, (4) Objectum, (5) finem. Genus constituit Regale. Sunt autem Regalia sive Jura Majestatis Jura ei, qui superiorem non agnoscit, vel cui concessione aut præscriptione consuetudineve quæsitæ sunt, competentia, ad salutem & Reip. decus tuendum, quam Definitionem ex *Regneri Sixtini Lib. I. de Regal. Cap. I. n. 14.* mutuatam *B. Dn. Zieglerus nobis suppeditat Lib. I. Cap. III. §. 18.* Notat autem ibidem se hæc verba, vel cui concessione aut præscriptione consuetudineve quæsitæ sunt, malle abesse, quum Jura aliunde quæsitæ non possint esse regalia, & licet princeps jurisdictionem omnigenam, altam & infinitam nec non venationes vasallo inferiori concedat, esse tamen saltem tanquam comoda loci concessi, quæ ipsis accedunt salvâ superioritate, quæq; absque majestate possunt exerceri. Hæc Regalia omnibus, qui majestatem habent, vi ipsâ majestatis, & quia majestatem habent, competunt. Sunt horum alia majora, alia minorâ. Majora vocantur ea, quæ statum ipsum publicum ejusque

que gubernationem concernunt. Dicuntur etiam personalia, quia personæ & ossibus Principis adhærent & separari à majestate non possunt. Minora nihil aliud sunt, quam jura ex certis retributibus eorundemque dispositione Principi permissa seu desinente *Zieglero* sunt commoda & emolumenta, quæ ex bonis publicis vel aliâs ratione imperii ab eo, qui summum habet imperium, percipiuntur. Ad majora meritò jus circa Sacra numeratur. Sunt autem Regalia nihil aliud, quam ipsa majestas, quum hæc sit indivisibilis & diversa tantum respectu diversorum objectorum fortiaur nomina. Æque ac soli videmus inesse vim illuminandi, calefaciendi, emolliendi, exsiccandi, indurandi, quæ licet inter se differant, manent tamen ipsissimus Sol diversas tantum appellationes nactus. *Vid. Becm. Medit. Polit. C. XVII. §. 1. & Const. Polit. C. XX.* Eandem similitudinem habemus in anima humana, quæ sese per diversas facultates vegetativam, sensitivam & rationalem exercit, interim una est anima, quæ diversorum effectuum respectu diversam quoque denominationem habet.

§. XXIII. Subjectum hujus potestatis idem est, quod est Subjectum Majestatis: quia enim hoc jus majestatis ipsa est majestas, etiam in subjecto convenire necesse erit. Est vero Subjectum majestatis persona moralis, quam Respublica induit pro exercitio jurium suorum, uno nomine *Princeps*, in quocunq; Reip. statu primatum teneat, sive sit in Monarchico, sive Aristocratico, sive Democratico; in quibus ultimis singuli quidem seorsim majestatem non habent, conjuncti tamen eam sustinent, quippe designatam personam moralem repræsentantes. Dubium vero hic facile enasci poterit, quomodo Electoribus cæterisque Germaniæ principibus possit competere, qui majestatem non habent. At paucis in isthoc dubio solvendo nos expediamus. Nimirum non competit illis exinde, quod Jura Episcopalia per religiosum pacis instrumentum à Papa Romano nacti sunt, sed constituunt *Politici* majestatem quandam analogam, quam uno nomine *superioritatem territorialem* vocant, & non differt à majestate, nisi quod non sit summa & agnoscat superiorem. Ex vi & indole hujus

superioritatis Principibus & Electoribus ceu Vafallis Imperii Rom. adjudicamus, quia vi hujus omnia, quæ Imperator habet, possident: quapropter etiam æmula supremæ majestatis vocatur. Hinc antiquum illud: *Cujus est regio, ejus etiam est religio.* Et formula ista antiqua, quæ *Princeps in territorio suo Papa perhibetur*, originem traxit, nec non illud de Ducibus Cliviæ proverbium: *Gen Hartog von Cleve ist Pauf in sinem Lande.* De qua formula admittenda multæ fuere disceptationes, quas inter se transigant Politici. Hoc tantum notamus, quod retinendam eam esse moneat *celeberrimus Dn. Strykius in Dissert. de Jure Principum Ecclesiastico.*

§. XXIV. Modus exercendi hanc potestatem consistit, uti in definitione est, in disponendo de Sacris. Est autem iste non Ecclesiasticus, quò modò à ministris Ecclesiæ Sacra peraguntur; neque merè Politicus, quò ab externa vi hostiumque invasionibus Ecclesiam Princeps defendit, quemque omnes Ecclesiæ Romanæ basiatore eorumque caput Bellarminus concedit: nec etiam tantùm Oeconomicus, quò ministros sustentat, templa constituit, & alia quæ ad Oeconomiam Ecclesiæ generalem pertinent, procurat; sed est fermè ætonicus. Nascitur hinc divisio in Architectonicam potestatem & Dogmaticam. Architectonica eadem est, quæ externa, quamq; supra diximus esse imperium circa Sacra externum sive vis dirigendi Sacra, quin imò & ipsam potestatem Dogmaticam. Debet hæc vox natales Philosophorum antesignano *Aristoteli, qui L. i. magn. moral. C. 1.* eam Politicæ appositè tribuit, quam vocat prudentiam Architectonicam eam ob causam, quia ut Architectus cæteras causas ministeriales in effectum domus influentes dirigit, iisque modum domus extruendæ præscribit, ita & illa cæteras virtutes regit, & de circumstantiis, prout agendum est, monet. Ob similem quoq; rationem de Principe non incommodè in directione cultus divini dici potest, quod habeat potestatem Architectonicam, vi cujus modum præscribat, quo debeant subditi doceri, utcunque ipse non doceat. Nec refragatur sententiæ huic con-

consummatissimus ille Lipsiensium Theologus *Hüsemannus Brev.* *Cap. XX. Th. IX.* dum titulum hunc ceu ineptum respuit. Etenim similem esse credit causæ subordinanti univocæ, quo sensu, quia Dogmaticam includit, omnibus Orthodoxæ Ecclesiæ Doctoribus improbat. Non enim potestas Principis in effectus supernaturales, quæ ad forum Ecclesiasticum spirituale concernunt, influit; sed civiles, quæ ad forum Ecclesiasticum spectant. *Vid. Ziegl. in cit. tract. L.I. C. XIV. §. 10. Conringius in Diss. de Mag. Civ. autor. & offic. circa Sacra. B. Val. Alberti, Prof. Lips. in contin. System. Kromay. Loc. XX. §. 15. & Aph. II. §. 1. Marc. Anton. de Dominis. de Rep. Eccl. L. VI. C. 5.* Dogmatica convenit cum interna & exercetur à verbi DEI præconibus modo merè Ecclesiastico & occupatur, ut diximus, in prædicatione verbi Divini, remissione peccatorum, nec non dispensatione atque administratione Sacramentorum.

§. XXV. *Objectum est vel personale vel reale. Personale est ipsa Ecclesia, & quia hæc est in republ. tota, nemine Ejus membro excepto; Hinc nemo, sive sit secularis sive Clericus, potest ab obsequio Principi præstando immunis esse, aut si adversus leges peccaverit, pœnas dare detrectare, sed iis potius debet morem gerere, quorum curâ & sollicitudine pace & tranquillitate publicâ fruitur. Reale sunt partim Sacra videlicet externa, uti in frontispicio jam vocem ab homonymia liberavimus h. e. quæ in sensus humanos incurunt & ex actibus vel signis seu necessariis seu probabilibus intelliguntur *Hennig. Cap. III. §. 2.* partim Bona Ecclesiastica legitime dispensanda. Unde etiam addidimus in definitione, *quæ his accidunt.**

§. XXVI. *Finis est vel ultimus civium ac subditorum salus atq; ευδαιμονία ad quem finem tanquam summam legem & præscriptam normam actiones suas Princeps dirigere debet. Vel intermedius, qui communis pax & tranquillitas. Hæc enim est fons, è quò finis ultimus provenit, & qui vult finem ultimum & hunc velle media ad finem ducentia necesse est; namque dissidia & odia non felicitatem atque salutem, sed interitum potius promovent. Addunt nonnulli magis*

magis tamen ceu informati è Theologica quam Philosophicâ Cathedrâ, etiam Principem spectare debere statum subditorum post hanc vitam, ideoque etiam in regimine id agere debere, ut civium salus æterna procuretur; Unde etiam, Auctor libri de regimine Principum, qui Thomæ adscribitur: *Finis*, inquit, *ad quem Rex principaliter intendere debet, in seipso & in subditis est æterna beatitudo, quæ in visione Dei consistunt: & quia visio ista est perfectissimum bonum, maximè movere debet Regem & quemcumque Dominum, ut hunc finem subditi consequantur.*

§. XXVII. Partes Imperii circa Sacra potissimum Tres constituunt. (1) Jus ferendi leges Ecclesiasticas. (2) Jurisdictionem Ecclesiasticam, & (3) Jus Advocatiæ. *Jus ferendi leges Ecclesiasticas* competit utiq; Principi, quia subditi sine legibus ad Ejus normam sese non possunt componere, Imperiumque Principis frustra esset, imo plane nullum, nisi potestatem haberet animi sui sensâ exprimendi, subditisque per leges declarandi, quid facere quidve omittere debeant. Itaque dum se Imperium Principis vi majestatis ad Ecclesiam extendit, Principisque cura est, ut omnia ordine & decenter fiant, leges ferat necesse est. Ita Augustinus Epist. L. *serviunt Reges Terræ Christo etiam leges ferendo pro Christo.* Paulus quidem tertius insigni fraude Carolo V. illudebat, persuadens ei, leges de Religione sancire non esse Imperatorium munus, sed Sacerdotum Domini. Ast contrarium exemplum habemus in Gregorio Magno, qui leges ab Imperatoribus latis Ecclesiasticas ipse publicavit & ad Italiæ Siciliaque Episcopos observandas transmissit *Lib. I. Epist. XLIII. & Lib. VII. Epist. XI. Vid. Henniges d. tr. C. V.*

§. XXVIII. Ex hoc jure fluit *Jus introducendi religionem, eamque veram.* Est autem vera Religio, quæ verbo DEI & Sacræ Scripturæ aptè congruit; In eâ enim DEUS voluntatem suam de credendis ab hominibus pariter & faciendis fati apertè patefecit. Ut verò ista religio veraque doctrina in Ecclesiâ sincerè & absque additamentis ex verbo DEI patefacto proponatur, maxima cura & præcipuus Principis labor esse debet. Ita enim Theodosius ad Hormisdam. *Inquisitio veræ Religionis Præcipua est sollicitudo Imperialis Majestatis.* Hinc

Hinc ad probè discernendam eam à falsa, iudicio illi opus est, sed precibus, monente Zieglero, & pietate probè moderato. Eo usus religionum, cum normâ Scripturæ, cujus notitiâ Principem instructum esse oportet, convenientiam examinet; quamque in isto examine maxime Scripturæ congruentem deprehendit, hanc introducere, ut subditi etiam illam amplectantur, tenetur. Quodsi verò religionem, quam habet Resp. omnibus adhibitis intellectus & pii iudicii viribus, Scripturæ non congruere, sed potius eam depravare animadvertit, istam ceu Reipubl. perniciosam mutandi habet potestatem; Nec obstat, quod Reip. status inde mutabilis futurus sit. Id enim periculum non in Sacris, sed & aliis obtinet. Nec propter periculum abutendi jus suum cuidam denegandum est, sed unice potius divinæ providentiæ Regum corda in manu gerenti est confidendum. *Vid. Ziegl. Lib. I. op. cit. c. XIV. §. 9. Conringius in alleg. Diss. de auctorit. Maj. Civ. & offic. circa Sacra, & Becmannus in Meditr. Polit. C. XVII. §. 8.*

§. XXIX. Veram igitur religionem doctrinamq; Principis ut est introducere, ita & illius est introductam probè stabilire atq; confirmare. Quem finem ut impetret, media etiam constituat necesse est. *Quapropter Jus habet curandi, ut idonei & sinceri Doctores Ecclesie præfint*, qui bene subditos de vera religione erudiant, per prædicationem verbi, dispensationem Sacramentorum finem veræ religionis salutem nempe ac beatitudinem æternam promoveant. His vero, ut habeant, quo victum & amictum parare possint, quia operas manuaras exercere non possunt, ut quoque alacriores sint ad munus ritè obeundum & administrandum, de honesta sustentatione prospicere, iisq; salaria ac stipendia constituere debet. Impios hinc etiam, irreligiosos atque immorigeros verbi ministros scandalosâ vitâ vel falsâ doctrinâ religionem depravantes, ne salus Ecclesiæ impediatur, coercendi, imò si emendari nolunt, penitus removendi potestatem habet.

§. XXX. At verò neminem docendi pollere facultate, ni ipse prius sit edoctus, experientia docet, & sequeretur hinc, nisi Juvenes ad docendum maturè prepararentur, in postero Doctõribus Ecclesiæ decedentibus, summam docentium fore

D

penu-

penuriam. Ne igitur hoc fiat, Principi jus enascitur *erigendi Academias, aperiendiq; Scholas*. Ut enim hortus non potest per tot annos consistere, nisi in plantariis tenellæ educantur arbores, quæ in emortuarum locum aliquando succedant: Pari modo actum esset de Ecclesiâ, nisi habeat seminaria quasi, in quibus ii, qui ministris Ecclesiæ decedentibus succedant, ad ministerium per Doctores ac Præceptores ritè præparentur atque erudiantur. Et hoc Principem decet, si vult benè Reip. consulere, efficere. Exemplum egregium omnibusque imitandum reliquit Carolus M. suprâ nobis laudatus, is nempe adhuc florentem Academiam Parisiensem A. C. 791. instituit, ingentique proventuum amplitudine locupletavit. Scholas, quas Osnabrugi Bononiæq; erexit, nec non quomodo Juventutem ad virtutem & diligentiam ipse incitaverit, brevitatî studiosi silentio præterimus.

§. XXXI. Huc etiam pertinet *Jus circa Disciplinam Ecclesiasticam*, quod consistit in cura Principis, ut omnia ordine atque decenter fiant, quæ ad externum DEI cultum pertinent, omnis idololâtricus cultus emendetur, omnesq; ceremoniæ atque adiphora, ni veræ pietatis indicia præ se ferant, immutentur. Hinc conficiet ordinationes Ecclesiasticas, quas vulgò Agenda vocant; adhibito tamen ministrorum Ecclesiæ consilio, ne præscribantur, quæ infirmis scandalum Ecclesiæ interitum magis, quam commodum promovens præbere queant; Tempa quoque constituet, tanquam loca publica cultui divino destinata. Huc etiam refert *Zieglerus* jus precum ordinandarum, quia ipsæ non tantum ad pietatem & devotionem publicam, sed etiam ad externum cultum divinum faciunt, inque iis communis Reip. & Ecclesiæ incolunitas DEO commendatur. *Ziegl. L. I. C. XVII. §. 2.*

§. XXXII. Huic annueramus quoque meritò *Jus indicendi festa*. Qui enim Sacra in omnibus circa externa moderatur, is etiam temporis & loci destinandi facultatem habebit, quia merè sunt externa & externum DEI cultum respiciunt; & hinc videmus, quod Augustissimus Rex noster summo jure dies pœnitentiales indicat, & cætera festa Eucharistica, quale haud ita pridem pro obrenta ab hostibus victoria ejus auspiciis celebravimus. Et hæc quoq; potestas, uti etiam cætera jura, nemini nisi Principi majestatem vel superioritatem territorialem habenti competit. Unde eam fortiter sibi asseruere Germaniæ Principes, dum Calendarium Gregorianum, in quo nova festorum observatio præcipitur, quodq; Papa Gregorius XIII. vultuoso eis supercilio obtrudere volebat, ob inhabilitatem statuentis rejecerunt, sub hac excusationis ratione: *Non Papæ sed Principis cujusvis esse in suo territorio de his disponere. Conf. egregia Excell. Dn. Patbentis, luminis Academiæ nostræ Grypbicæ sstenditissimi, Patroni ac Fautoris nostri submissè colendi Dissert. de Jure Princip. circa Supput. temporis.*

§. XXXIII.

§. XXXIII. Quemadmodum autem Princeps id agit, ut bene constitutam veram religionem omnibus viribus conservet in Ecclesia; ita & omnia, quæ Ecclesiam interturbant, quantum fieri potest, suppressa necesse est. Hinc fluit, quod etiam *potestatem habeat in hæreticos*; Hæreticos enim plerumque Ecclesiam infestare, & ni citò extinguantur, certissimum veræ religionis & consequenter totius Reip. interitum asserre tristis pro! experientia docet. Hæresis enim, uti gangræna totam sensim carnem inficit, & in toto corpore serpit; etiam totum facillè Ecclesiæ cætum corrumpere potest. Est itaque

immedicabile vulnus

Ense recidendum, ne pars sincera trahatur.

H. e. principiis obstandum est, ne hæreses oriantur, ortæ tamen maturè detegendæ & suppressendæ. Hinc inquiret princeps in hæreticos, eosq; debito modo coercerit. Pœna autem hæreticorum ex diversitate hæreseos, quam fovent, est dijudicanda. Alii enim fovent hæresin Theologiæ naturali contrariam, ita ut DEI existentiam negent foveantq; opiniones Atheismum proferentes. Hoc malum, quum oranis societatis interitum conciliet, pœnis acerbissimis ex ipsis est extirpandum. Alii tumentur hæresin Theologiæ revelatæ contrariam; cum his mitius procedendum esse arbitramur: Sunt ii potius probè informandi, inq; meliorem viam redigendi; pertinaces vero adhuc manentes seductores omnem informationem respicientes exesse potius Princeps è Rep. jubeat, exemplo sæpius laudati Constantini M. non vero interficiat, ut Pontifici statuant.

§. XXXIV. Sequitur ex dictis quoq; *us indicendi concilia & Synodos*. Qui enim habet potestatem introducendi religionem, eam stabiliendi &c. quidni etiam conventus publicos ordinare possit? Concilia autem sunt conventus Piorum, eruditorum & gravium virorum ab Ecclesiis, ex omnibus earum ordinibus, ad legitimam & summæ potestatis imperio factam convocationem missorum, ut de fidei controversiis & disciplinâ Ecclesiastica ex verbo DEI dispiciant ac judicent, uti *Zieglerus* definit *lib. 1. C. XV. §. 2*. Dispersunt communiter in *Oecumenica & Topica*. Ad Oecumenica celebranda ex omnibus & quam plurimis orbis Christiani partibus viri Docti & pii evocantur. Horum IV. tantum post Christum natum inter indubitata & ab omnibus approbata haberi *Zieglerus* notat: nempe [1] *Nicænum I.* hab. à Constantino M. A. C. 322. contra *Arrium*. [2] *Constantinopolitanum I.* convocatum à Theodosio M. contra *Macedonium* Ao. 385. [3] *Ephesinum* hab. à Theodosio Juniore Ao. 433. contra *Nestorium*. [4] *Chalcedonense* indictum à Mariano adversus *Eutychem* A. 458. Cætera nimirum *Constantinop. II. & III.* *Nicænum II.*, quæ Græci, nec non *Constantinopolitanum IV.* quod alii addunt, nondum ab omnibus pro Oecumenicis agnita sunt. *Particularia* sive *Topica* iterum dividuntur in *Nationalia*, ad quæ viri Docti & pii unius nationis evocantur; in *Provincialia*, in quibus Doctores unius provinciæ conveniunt; & *Diœcesana*, quæ ex unius diœceseos viris religiosiis constant. *König. Theol. Post. P. III §. 1040. seqq.* Exemplis nec *Pomerania* nostra Regia destituitur, sed præcipue XIX. numerat Synodorum jussu

& auspiciis Serenissimorum Ducum à B. Dn D. Knipstrovio, cæterisq; Superintendentibus Generalibus convocatarum, quarum Acta collecta habemus in *Synodologia*, quam edidit *Vir Magnif. Dn. D. J. F. Mayer, Vir titulis suis omnibus superior, Præceptor ac Patronus noster plus quam filiali obsequio deo venerandus*. Conf. etiam B. Dni Colbergii Moral. in hac Academia Prof. Celeb. *Dissertatio Jubilæa de Jure Principis indicendi concilia*.

§. XXXV. Alteram Partem Imperii circa Sacra constituit *Jurisdictio Ecclesiastica*, quæ potestatem ferendi leges immediate excipere debet, quia est Legum laturam executio, sive correctrix & vindicatrix eorum, quæ in leges peccata sunt. Enimverò ne leges dissolvantur, earumq; majestas violetur, ne rideatur atque spernatur illarum sanctitas, custodiâ opus est & severitate, quam jurisdictio præstat, maleficos atque sacrilegos transgressores puniens, atque coercens. Hinc obligatur constituere fora Ecclesiastica, quæ hodie consistoria dici consueverunt, suntq; tribunalia ad decidendas causas Ecclesiasticas constituta. Dividit *Becm. in Med. Polit. C. XVII. §. 12*, has causas [1] in merè spirituales, h. e. quæ religionem ejusq; cultum, constitutiones ministrorum &c. respiciunt, [2] in spirituales ratione consequentæ, quæ disciplinam Ecclesiasticam vel controversias de bonis Ecclesiasticis concernunt, [3] mixtas partim ad forum Ecclesiasticum, partim seculare pertinentes: ut sunt causæ matrimoniales &c.

§. XXXVI. Tandem accedit *Jus Advocatiæ* (quæ vox ex primitiva Ecclesia derivata est, ubi personæ seculares Ecclesiæ proventus administrantes Advocati dicebantur,) quod consistit in jure administrandi Ecclesiæ bona, eamq; defendendi ab hostium invasione. *Bonarum Ecclesiasticorum administratio* ita est instituenda, ut ad nutriendos Clericos & conservationem cultus divini impendantur, neque etiam parcè administrantur, ut incentivum sint aliis munus Ecclesiasticum obituris. Possunt tamen in casu extremæ necessitatis (ut ita dicam) secularisari i. e. in usus seculares transferri, quum in se sint secularia & ratione tantum finis Ecclesiastica; id quod etiam exempla demonstrant, dum in Pace Monasteriensi bona Ecclesiastica Archiepiscopus Magdeburgensis & Bremensis fuere secularisata. *Jus defendendi* in eo consistit, ut Princeps Ecclesiam contra omnem exterorum hostium vim protegat, & salvam tutamq; præset. Prolixius de hoc & cæteris Juribus omnibus differentes habes *Zieglerum de Jur. Majest. Lib. 1. à Cap. XII. seqq. Hem. Henniges in toto tract. de Summa Imp. Potestate circa Sacra. Gerb. LL. Theol. Tom. VI. L. II. C. VI. S. III. Scherzeri, Quæstionum aliorumque System. in Loco de Magistr. Polit. Meisn. Philos. Sobriam. Pt. III. Sect. II. Cap. II. Q. 1. seqq. Becm. Consp. Polit. C. XX. Med. & Pavalles. Polit. C. XVII. Grotium in tr. de Imper. Summ. Potest. circa Sacra, & Comring. in alleg. Dissert. &c. &c.* Nobis brevitati studentibus nominasse tantum placuit. Hic itaq; pedem figimus, ardentibus DEUM suspiriis fatigantes, velit ille, qui summus ac verus Ecclesiæ suæ cruento filii sui sanguine acquisitæ Advocatus est atque protector, Ecclesiam nostram Pomeranicam ita regere ac defendere, ut illa in seros annos, sub divinæ gratiæ clypeo & felicissimo Glosiosissimi CAROLI XII. Invisi sumi Suecorum Monarchæ regimine, ab omni hostium vi tuta & florida perennet. Fiat

S. D. G.

Greifswald, Biss, 1702/05

ULB Halle

3

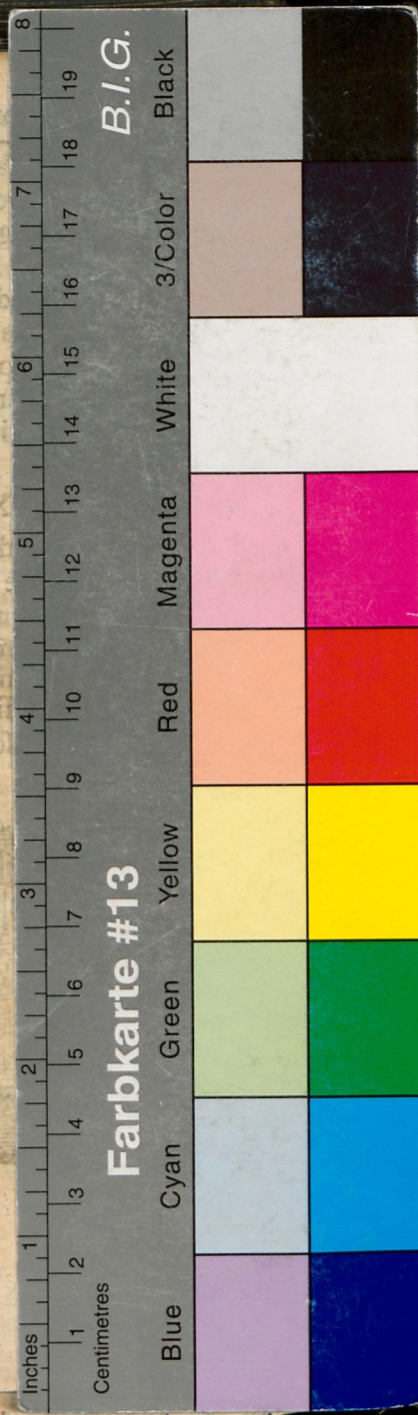
004 564 162

TA → Öl

mit 1 + 17 Stück rechnung und
f

B.I.G.

Black

3/Color

White

Magenta

Red

Yellow

Green

Cyan

Blue

Farbkarte #13

Inches

Centimetres

114

f. n. f.

83 num. 6
1704/5

23

THEMA PHILOSOPHICUM

De

URE PRINCIPIS
CIRCA SACRA,

Quod,

Adspirante Divini Numinis Aurâ,

&

Permittente Amplissimo Philosophorum Ordine

In Alma Gryphica,

Sub PRÆSIDIO

Viri Præcellentissimi ac Præclarissimi,

N. M. AUGUST. STÆGEMANNI,

Fautoris ac Præceptoris sui debito honoris cultu
observandi,

Ad Diem Martii M DCC IV.

Sub publicum placidumque Philosophantium
Examen revocandum proponit

AUCTOR

CHRISTOPHORUS LEMMIUS,

Sundâ - Pomeranus.

GYPHISWALDIÆ,

Typis GEORG. HENR. ADOLPHI, Acad. Reg. Typogr.

Mon:

